

ORTAOKUL ÖĞRETMENLERİNİN DEĞERLER EĞİTİMİ KONUSUNDAKİ GÖRÜŞLERİ*

Yrd. Doç. Dr. Sevda KOÇ**

Öz

Araştırmanın temel amacı, ortaokul öğretmenlerinin değerler eğitimi konusundaki görüşlerini belirlemektir. Araştırma ilişkisel tarama modeline dayalıdır. Araştırmanın evrenini, 2014-2015 öğretim yılında, Siirt il merkezinde bulunan ve Milli Eğitim Bakanlığına bağlı resmi 5., 6., 7. ve 8.sınıflarda Türkçe, Matematik, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi, Sosyal Bilgiler, Fen Bilimleri, Teknoloji ve Tasarım, Bilişim Teknolojileri, İngilizce, Görsel Sanatlar, Müzik, Beden Eğitimi ve Spor derslerini yürüten branş öğretmenleri; örneklemi ise, bu okullardan tesadüfi örnekleme yöntemi ile seçilen, 10 ortaokuldaki 5., 6., 7. ve 8.sınıflarda Türkçe, Matematik, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi, Sosyal Bilgiler, Fen Bilimleri, Teknoloji ve Tasarım, Bilişim Teknolojileri, İngilizce, Görsel Sanatlar, Müzik, Beden Eğitimi ve Spor derslerini yürüten 319 branş öğretmenleri oluşturmaktadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak, Koç (2015) tarafından geliştirilen ve uzman kanısı ve ön uygulama sonuçları ışığında geçerlilik ve güvenilirlik çalışmaları yapılan “Değerler Eğitimi Anketi”, verilerin analizinde ise frekans, yüzde, aritmetik ortalama ve ki-kare kullanılmıştır. Öğretmenlere göre, öğrenciler değerler eğitimi ile başka değerleri görerek kendi değerlerini sorgulamakta, değerler eğitimi informal olarak ailede almakta, formal olarak da okulun/öğretmenin sahip olduğu ve benimsediği değerlerden etkilenmektedir. Araştırmada elde edilen sonuçlardan hareketle, bazı öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: değer, değerler eğitimi, eğitim.

Views of Secondary School Teachers on Values Education

Abstract

The main purpose of the study is to determine the views of secondary school teachers on values education. This study is based on correlational survey model. The population of the study consists of teachers of Turkish, Mathematics, Religion and Ethics, Social Sciences, Sciences, Technology and Design, Information Technologies, English, Art, Music, Physical Education and Sports working in the Ministry of Education teaching in 5th, 6th, 7th and 8th grades in 2014-2015 education year in the city center of Siirt; the sample includes 319 teachers chosen by random sampling in the fields of Turkish, Mathematics, Religion and Ethics, Social Sciences, Sciences, Technology and Design, Information Technologies, English, Art, Music, Physical Education and Sports teaching in 5th, 6th, 7th and 8th grades at 10 secondary schools. As data collection tool, “Value Education Survey”, developed by Koç (2015) of which validity and reliability studies are conducted in the light of expert opinions and pre-implementation results, is used and In analyzing the data, frequency, percentage, mean and chi-square are used. According to teachers’, with teachers’ values education, the views that students question their values by seeing other values they get values education within their family informally, they are influenced by the school’s/teacher’s own adopted values formally From the results obtained in the study, some suggestions are presented.

Keywords: values, values education, education.

* Bu çalışma, 05-7 Kasım 2015 tarihlerinde Kırıkkale Üniversitesinde düzenlenen II.Ulusal (Uluslararası katılımlı) değerler eğitimi kongresinde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

** Siirt Üniversitesi

Giriş

Eğitim, kişinin kendisini tanımasını sağlayan, sosyal biyolojik bir uyum içinde yaşamını devam ettiren, onu geleceğe hazırlayan çalışmalar bütünüdür. Bu çalışmalar içerisinde, bireye formal ve informal olarak birçok beceri, tutum, inanç vs. kazandırılmaktadır. Her birey için bu beceriler, tutumlar, inançlar onun değer anlayışını şekillendirmektedir. Değer, bireyin arzuladığı, istediği, bireyi birey yapan, bireyin kendisini ve kültür varlığını sorguladığı ölçütlerdir. Böyle ölçütlerin temelleri ilk olarak ailede atılmaktadır. Aile ortamında temelleri atılan “değer”, kişilerin arzu ettiği, kişisel ve sosyal tercihler, ahlaki yükümlülüklerdir (Akbaba-Altun, 2003:7; Yılmaz, 2008:49; Uysal, 2008:216). Ailede verilen bu değerler, çocuklara küçük yaştan itibaren verilmektedir. Mesela, çocuklar anne ve babasından ve ya aile büyüklerinden herhangi birisinden büyüklerine nasıl davranması gerektiğini, yaşadığı ortamı nasıl temiz tutacağını, başkalarının eşyalarını izinsiz kullanılmaması, yalan söylenmemesi, verilen görevleri zamanında yapması, eşyalarını başkaları ile paylaşması gerektiğini öğrenmeye çalışır. Bu değerleri bazen hemen davranışa dönüştürür bazen de davranışa dönüştürme konusunda direnç gösterir. Önemli olan ailelerin bu süreçte sabırlı olması ve çocuklara baskı yapmamasıdır. Psikolojik ve fiziksel ortamda kendini güvende hisseden çocuklar, zamanla gelenek ve göreneklerini, inançlarını, aile ve toplumun ahlaki değerlere bakış açısını neden?, niçin?, nasıl? öğreneceklerini sorgulayabilirler. Bilişsel olarak bu sorulara cevap bulan çocuklar, duyuşsal olarak değerleri benimseyecek ve davranışa daha kolay dönüştürebileceklerdir. Bu sebeple çocukların doğuştan üyesi olduğu, bilgi, beceri ve tutumların temelleri atıldığı, çocuğun sosyalleşmeye ilk adım attığı kurum ailedir (Ulusoy ve Dilmaç, 2014:85). Aile, çocukların ilk öğretmenidir. Çocuklar doğruyanlış, iyi-kötü, güzel-çirkin vs. her şeyi anne ve babasından öğrenmektedir. Daha sonra okul çağına geldiğinde hayatlarının ikinci öğretmenleri ile tanışmaktadırlar. Çocuk için okuldaki öğretmenler, anne ve babasından farklı olmaktadır. Çünkü okul çatısı içerisinde verilen eğitim, gelişigüzel olmamakta ve belli bir program çerçevesinde verilmektedir. Örneğin, günümüzde öğretim programlarında değerler eğitimiye yönelik birçok çalışma, etkinlik yer almaktadır. Bu etkinlikler arasında; adil olma, aile birliğine önem verme, bağımsızlık, barış, bilimsellik, çalışkanlık, dayanışma, duyarlılık, dürüstlük, estetik, hoşgörü, misafirperverlik, özgürlüktür. Etkinliklerde amaç, öğrencilerin bir takım değerleri kazanmasıdır (Selanik Ay, 2014:22-36). Başka bir deyişle, okullarda verilen değerler eğitimiyle birey, etik, kültürel, insani, sosyal, bireysel ve evrensel duyarlıkların benimsemektedir (Yaman, 2012). Birey değerler eğitimi olarak, “...sağlıklı, gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere sahip, temel ve insani değerleri kazanmış iyi bir insan, iyi vatandaş olarak” yetişmektedir (MEB, 2010). Bu bakımdan çocuk ve gençlerin yetiştirilmesindeki görev geniş ölçüde eğitimcilere ve eğitim kurumlarına düşmektedir (Bektaş, Nalçacı ve Karadağ, 2014; Ulusoy ve Tay, 2011). Bakioğlu ve Silay (2011)’in belirttiği gibi, toplumsal hayatın ayrılmaz bir parçası olarak okulların değerlerin kazandırılması sürecinde önemli bir rolü vardır. Hatta okullar sadece değerlerin teorik olarak öğretildiği bir yer değil, aynı zamanda değerlerin yaşandığı ve yeniden oluşturulduğu sosyal bir ortam

olmalıdır. Bu sosyal ortamda milli ve evrensel değerler birlikte öğretilerek toplumun yozlaşmadan uygar medeniyet seviyesine ulaşması sağlanmalıdır. Bu nedenle istenilen düzeyde değerler eğitiminin gerçekleşmesi için okul ortamının ve ortamdaki her bir öğenin değerler eğitimine katkıda bulunacak biçimde düzenlenmesi gerekir (Çengelci, Hancı ve Karaduman, 2013). Böyle bir düzenleme sürecinde başta öğretmenlere önemli görevler düşmektedir. Öğretmenler, öğrenme-öğretme sürecinin etkili bir mimarı ve aynı zamanda bireylere bilgi ve becerisi ile birincil kaynaktır. Sınıf içi-dışı öğrencide kalıcı izli davranışların öncüleridir. Bunun yanı sıra, gerek okul içinde gerekse okul dışında davranışlarıyla, jest-mimikleriyle, olaylara yaklaşmasıyla vs. öğrenci davranışları üzerinde etkili olmaktadır. Aynı zamanda öğretmenler, bir programda yer alan bilgilerin, değerlerin, amaçların vs. uygulama aşamasında etkili bir şekilde öğrenciye aktaran ve programın etkililiği konusunda dönüt veren eğitimin en önemli ögesidir.

Eğitimin önemli ögesi olan öğretmenlerin değerler eğitimi konusundaki görüşlerine ilişkin ilgili alan yazında farklı çalışmalar yer almaktadır. Bu çalışmalarda, öğretmenlerin öğretim programlarında daha çok sevgi-saygı, hoşgörü (Çengelci, Hancı ve Karaduman, 2013) ve aile birliğine önem verme, değerlerinin ön planda tutulduğu, etkinliklerle değerlerin pekiştirilmeye çalışıldığı ve öğretmenlerin değer yargılarının neler olduğu konusunda görüşleri yer almaktadır (Aktepe ve Yel, 2009). Bunun yanı sıra, değerler eğitimi konusunda daha çok sosyal bilgiler dersi (Zoba, 2000; Kuşdil ve Kağıtçıbaşı, 2000; Yalar, 2010; Çelikkaya, Filoğlu ve Öktem, 2013; Memişoğlu, 2014) ele alınmış ve branşlar bazında ilköğretim öğretmenlerinin (Özmen, Er ve Gürgil 2012) görüşlerine başvurulmuştur. Yapılan çalışmalarda/araştırmalarda, öğretmenlerin değerler eğitimi konusundaki görüşleri ele alınırken ya ilgili programın belirli noktaları (etkinlikler gibi) incelenmiş ya da belirlenen bir ders çerçevesinde hangi değerlerin ön planda tutulduğu tartışılmıştır. Araştırmalarda öğretmenlerin ailelerin değerler eğitimi konusundaki bilgilerinin neler olduğu, okulun bu konuda aileye yaklaşımı ve programda yer alan etkinliklerin çocukların bilişsel, duyuşsal ve devinışsel gelişimlerine katkı sağladığı, kısaca aile, okul ve öğretmen boyutları bir bütün olarak değerlendirilmemiştir. Bu çalışmada, öğretmenlerin değerler eğitimi konusunda belirtilen boyutları dikkate alınarak görüşlerine başvurulmuştur. Buradan hareketle, ortaokul öğretmenlerinin değerler eğitimi konusundaki görüşleri bu araştırmanın problemini oluşturmaktadır.

Araştırmanın Amacı

Ortaokul öğretmenlerinin değerler eğitimi konusundaki görüşleri araştırmanın amacını oluşturmaktadır. Bu amaçtan hareketle, aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. Ortaokul öğretmenlerinin değerler eğitimi konusundaki görüşleri nedir?
2. Cinsiyetlerine göre, ortaokul öğretmenlerinin değerler eğitimi konusundaki görüşleri arasında anlamlı farklılık var mıdır?

3. Branşlarına göre, ortaokul öğretmenlerinin değerler eğitimi konusundaki görüşleri arasında anlamlı farklılık var mıdır?
4. Değerler eğitimi konusunda, konferansa ve toplantıya katılıp katılmadıklarına göre, ortaokul öğretmenlerinin değerler eğitimi konusundaki görüşleri arasında anlamlı farklılık var mıdır?
5. Öğretim programında ön planda tutulan değerlere göre, ortaokul öğretmenlerinin değerler eğitimi konusundaki görüşleri arasında anlamlı farklılık var mıdır?

Yöntem

Araştırmanın Yöntemi

Araştırma, ilişkisel tarama modeline dayalıdır. İlişkisel tarama; “iki ve daha çok sayıda değişken arasında birlikte değişim varlığını ve derecesini belirlemeyi amaçlayan araştırma modelleridir.” (Karasar, 1998:81).

Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini, 2014-2015 öğretim yılında, Siirt il merkezinde bulunan ve Milli Eğitim Bakanlığına bağlı resmi 5., 6., 7. ve 8.sınıflarda Türkçe, Matematik, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi, Sosyal Bilgiler, Fen Bilimleri, Teknoloji ve Tasarım, Bilişim Teknolojileri, İngilizce, Görsel Sanatlar, Müzik, Beden Eğitimi ve Spor derslerini yürüten branş öğretmenleri; örneklemini ise, bu okullardan tesadüfi örnekleme yöntemi ile seçilen, 10 ortaokuldaki 5., 6., 7. ve 8.sınıflarda Türkçe, Matematik, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi, Sosyal Bilgiler, Fen Bilimleri, Teknoloji ve Tasarım, Bilişim Teknolojileri, İngilizce, Görsel Sanatlar, Müzik, Beden Eğitimi ve Spor derslerini yürüten 319 branş öğretmenleri oluşturmaktadır.

Araştırmanın Veri Toplama Aracı

Araştırmada veri toplama aracı olarak, Koç (2015) tarafından geliştirilen ve uzman kanısı ve ön uygulama sonuçları ışığında geçerlilik ve güvenilirlik çalışmaları yapılan “Değerler Eğitimi Anketi” kullanılmıştır. Ankette “Hayır” (1), “Kısmen “ (2), “Evet” (3) şeklinde derecelendirilmiş 3'lü seçenekler yer almaktadır. Madde bazında ayrıntılı analiz ve yorumlar yapabilmek amacıyla anket maddeleri birbirinden bağımsız ele alındığı için, elde edilen puanların güvenilirliğiyle ilgili (Cronbach Alfa iç tutarlık katsayısı gibi) bir analize gidilmemiştir.

Verilerin Analizi

Araştırmada toplanan veriler SPSS 17.0 paket programıyla değerlendirilmiştir. Verilerin analizinde frekans, yüzde, aritmetik ortalama ve ki-kare kullanılmıştır.

Bulgular ve Yorum

Araştırmanın veri analizi devam ettiğinden, bu başlık altında, araştırmadan elde edilen bulgular alt problemlere göre sırasıyla tablolar halinde verilecek ve yorumları yapılmıştır.

Ortaokul Öğretmenlerinin Değerler Eğitimi Konusundaki Görüşlerinin Dağılımına İlişkin Bulgular

Ortaokul öğretmenlerinin değerler eğitimi konusundaki görüşlerinin dağılımına ilişkin bulgular Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1

Ortaokul Öğretmenlerinin Değerler Eğitimi Konusundaki Görüşlerinin Dağılımı

No	Maddeler	EVET		KISMEN		HAYIR	
		N	%	N	%	N	%
1	Değerler eğitimi çocuğun benlik saygısını yükseltir.	310	97,2	9	2,8	0	0,0
2	Çocuklar değerler eğitimini ilk olarak aile ortamında alır.	308	96,6	9	2,8	2	0,6
3	Çocuklar değerler eğitimini ilk olarak okul ortamında alır.	5	1,6	108	33,9	206	64,6
4	Aile, çocuğunun okul tercihini yaparken, okulun öğrenci akademik başarısını değil, değerler sistemine daha çok dikkat eder.	19	6	184	57,7	116	36,4
5	Okulun/öğretmenin değerler anlayışı, çocuğun değerler anlayışını etkiler.	281	88,1	36	11,3	2	0,6
6	Programda yer alan etkinlikler çocukların milli, manevi ve evrensel değerleri özümsemesini sağlar.	211	66,1	105	32,9	3	0,9

7	Aileler çocuklara öğretecekleri değerler konusunda bilgi sahibidirler.	28	8,8	238	74,6	53	16,6
8	Aile ortamında bazı değerleri kazanan bireyler, kendi davranışlarını yargulamakta ve sorgulamaktadır. (doğru ve yanlış, haklı ve haksız, hoş giden ve gitmen, ahlâkî ve ahlâkî olmayan davranışlar)	184	57,7	119	37,3	16	5
9	Programda değerler eğitimi konusunda yer alan etkinliklerde çocukların gelişim dönemleri dikkate alınmıştır.	175	54,9	138	43,3	6	1,9
10	Okullarda öğretmenler, yöneticiler, personeller dahil herkes değerler eğitimi konusunda işbirliği içinde çalışırlar.	135	42,3	169	53	15	4,7
11	İşbirliği içinde yapılan çalışmalar öğrencilerin toplumsal değerleri kazanmasına katkı sağlar.	279	87,5	38	11,9	2	0,6
12	Okullarda verilen derslerde öğretmenler değerler eğitimine vurgu yapmaktadır.	170	53,3	144	45,1	5	1,6
13	Ders kitaplarında değerler eğitimi konusunda bilgiler ve etkinlikler yer almaktadır.	145	45,5	164	51,4	10	3,1
14	Programda değerlere yönelik etkinlikler çocukların farklı değerleri keşfetmesini sağlamaktadır.	201	63	98	30,7	20	6,3
15	Okullar değerler eğitiminin çocuğa kazandırılmasında aileden yardım almaktadır.	112	35,1	158	49,5	49	15,4
16	Okullar değerler eğitimi konusunda aileleri bilgilendirme çalışmaları, etkinlikleri yapmaktadır.	70	21,9	201	63	48	15
17	Okul, çocukların milli, manevi ve evrensel değerleri özümsemesini sağlar.	191	59,9	125	39,2	3	0,9
18	Okullar çocuklara değer eğitimi verirken, okulun bulunduğu sosyal-kültürel çevreyi dikkate alır.	144	45,1	158	49,5	17	5,3
19	Okul toplumun değerlerine açık olmakta ve bunları uygulamaktadır.	141	44,2	170	53,3	8	2,5
20	Çocuklar okulda öğrendikleri değerleri günlük yaşamda kullanırlar.	115	36,1	197	61,8	7	2,2
21	Okullar değerler eğitimi verirken, öğrencilerin ihtiyaçlarına göre değerleri sınıflandırmakta ve buna uygun eğitim vermektedir.	109	34,2	190	59,6	20	6,3
22	Değerler eğitimi çocuğun sadece akademik başarısına değil, duyuşsal ve devinişsel becerisine katkılar sağlar.	287	90	28	8,8	4	1,3

Tablo 1’de görüldüğü üzere, ortaokul öğretmenlerinin değerler eğitimi konusundaki görüşlerinin dağılımına ilişkin *1. maddede belirtilen* “Değerler eğitimi çocuğun benlik saygısını yükseltir.” 97,2’si, *2. maddede belirtilen* “Çocuklar değerler eğitimini ilk olarak aile ortamında alır.” 96,6’sı, *5. maddede belirtilen* “Okulun/öğretmenin değerler anlayışı, çocuğun değerler anlayışını etkiler.” 88,1 ‘i, *22. maddede belirtilen* “Değerler eğitimi çocuğun sadece akademik başarısına değil, duyuşsal ve devinışsel becerisine katkılar sağlar.” 90 ‘ı “*evet*”;*4. maddede belirtilen* “Aile, çocuğunun okul tercihini yaparken, okulun öğrenci akademik başarısını değil, değerler sistemine daha çok dikkat eder.” 57,7’si, *7. maddede belirtilen* “Aileler çocuklara öğretecekleri değerler konusunda bilgi sahibidirler.” 74,6’sı, *16. maddede belirtilen* “Okullar değerler eğitimi konusunda aileleri bilgilendirme çalışmaları, etkinlikleri yapmaktadır.” 63’ü “*kısmen*”;*3. maddede belirtilen* “Çocuklar değerler eğitimini ilk olarak okul ortamında alır.” 64,6’sı “*hayır*” görüşündedir. Bulgulardan hareketle, değerler eğitimi çocukların kendilerini tanımalarına, ifade etmesine önemli katkılar sağladığı, anne ve babasından ya da ailenin diğer bireylerden ilk olarak gelişigüzel, bir plan-program dâhilinde olmayan bir eğitim aldığı ve bu eğitimle bir takım geleneksel değerleri öğrendiği, daha sonra resmi program çerçevesinde bir takım değerleri öğrendiği ve bu değerlerinde çocukların zihinsel yapısına, tutumlarına, zihin-kas koordinasyonlarına katkılar sağladığı söylenebilir. Bunun yanı sıra, öğretmenler aile ortamında çocuklara ahlaki değerler, inançlar, gelenek-göreneklere ilişkin bir takım bilgileri öğretildiği ve bu bilgilerin bir kısmını okul tarafından verilen bilgilendirme çalışmaları ile yapıldığı görüşüne kısmen katıldıkları; çocukların değerler eğitimine yönelik ilk şemalarının okul çatısı altında kazandırıldığı görüşüne katılım göstermedikleri şeklinde ifade edilebilir. Başka bir deyişle, öğretmenlere göre çocuklar, okul ortamına gelmeden önce değerler eğitimi konusunda bilgi sahibi olmakta, bu bilgilerin çoğunu aile bireylerinden öğrenmekte ve bu bilgiler çocukların gelişimine bir bütün olarak katkı sağlamaktadır.

Cinsiyetlerine göre, ortaokul öğretmenlerinin değerler eğitimi konusundaki görüşlerine ilişkin bulgular

Cinsiyetlerine göre, ortaokul öğretmenlerinin değerler eğitimi konusundaki görüşlerine ilişkin bulgular Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2

Cinsiyetlerine Göre, Ortaokul Öğretmenlerinin Değerler Eğitimi Konusundaki Görüşlerine İlişkin Kay-Kare Sonuçları

Maddeler		Öğretmen Görüşleri					χ^2	sd	p	
		Evet	Kısmen	Hayır	Toplam					
7	Kadın	N	7	146	38	191	17,473	2	0,00	
		%	25	61,3	71,7	59,9				
	Erkek	N	21	92	15	128				
		%	75	38,7	28,3	40,1				
	Toplam		N	28	238	53				319
			%	100	100	100				100
11	Kadın	N	163	28	0	191	6,245	2	0,00	
		%	58,4	73,7	0	59,9				
	Erkek	N	146	10	2	128				
		%	41,6	26,3	100	40,1				
	Toplam		N	279	38	2				319
			%	100	100	100				100
13	Kadın	N	73	113	5	191	11,451	2	0,00	
		%	50,3	68,9	50	59,9				
	Erkek	N	72	51	5	128				
		%	49,7	31,1	50	40,1				
	Toplam		N	145	164	10				319
			%	100	100	100				100

Tablo 2’de görüldüğü üzere, cinsiyetlerine göre öğretmenlerin değerler eğitimi konusundaki görüşleri arasında anlamlı farklılaşma görülmüştür ($X^2_{(1)}=17,473$; $X^2_{(11)}=6,245$; $X^2_{(13)}=8,851$; $p \leq 0.05$). Buna göre, 7. maddede belirtilen “Aileler çocuklara öğretecekleri değerler konusunda bilgi sahibidirler.” Kadın öğretmenlerin %71’i “hayır”, erkek öğretmenlerin %75’i “evet”; 11. maddede belirtilen “İşbirliği içinde yapılan çalışmalar öğrencilerin toplumsal değerleri kazanmasına katkı sağlar.” Kadın öğretmenlerin %73,7’si “kısmen”, erkek öğretmenlerin %41,6’si “evet”, 13. maddede belirtilen “Ders kitaplarında değerler eğitimi konusunda bilgiler ve etkinlikler yer almaktadır.” Kadın öğretmenlerin %68,9’u “kısmen” erkek öğretmenlerin %50’si “hayır” görüşüne katılım gösterdikleri görülmüştür. Bulgulardan hareketle, erkek öğretmenlerin çocukların okul yaşamı dışında öğrendikleri/öğrenecekleri değerler konusunda ailelerinin bilgi sahibi olduğu görüşüne katıldıkları söylenebilir. Bunun yanı sıra, kadın öğretmenlerin değerler eğitimi konusunda yapılan çalışmalarda, etkinliklerde işbirliği içerisinde çalışılması gerektiği, böyle çalışmalarla toplumsal değerlerin kazanıldığı, ders kitaplarında da bu değerlerin kazandırılmasına yönelik etkinliklerin yer aldığı görüşüne kısmen katıldıkları görülmüştür. Başka bir deyişle, değerler eğitimi tek yönlü yapılmamaktadır. Aile, okul işbirliği içerisinde yürütülebilir ve bu işbirliği içerisinde çocuklara farklı gelenek-görenekler, inançlar, ahlaki değerler öğretilir.

Branşlarına Göre, Ortaokul Öğretmenlerinin Değerler Eğitimi Konusundaki Görüşlerine İlişkin Bulgular

Branşlarına göre, ortaokul öğretmenlerinin değerler eğitimi konusundaki görüşlerine ilişkin bulgular Tablo 3’de verilmiştir.

Tablo 3

Branşlarına Göre, Ortaokul Öğretmenlerinin Değerler Eğitimi Konusundaki Görüşlerine İlişkin Kay-Kare Sonuçları

Öğretmenlerin Branşlar																	
Maddeler	Öğretmen Görüşleri	Beden Eğit.	Görsel Sanatlar	Teknoloji Tasarım	Müzik	Türkçe	Din Kül. ve Ahlak. Bil.	Fen Bili.	Matematik	Bilişim Tek.	İngilizce	Sosyal Bilgiler	Toplam	sd	p		
5	Evet	N	16	21	15	20	29	11	41	59	11	33	25	281	39,392	20	0,00
		%	5,7	7,5	5,3	7,1	10,3	3,9	14,6	21	3,9	11,7	8,9	100			
	Kısmen	N	3	0	0	0	6	6	5	9	1	4	2	36			
		%	8,3	0,0	0,0	0,0	16,7	16,7	13,9	25	2,8	11,1	5,6	100			
	Hayır	N	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	2				
		%	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	100	100			
TOPLAM		N	19	21	15	20	35	17	46	68	12	37	29	319			
		%	6,0	6,6	4,7	6,3	11	5,3	14,4	21,3	3,8	11,6	9,1	100			
8	Evet	N	12	0	3	18	10	7	31	58	11	11	23	184	138,402	20	0,00
		%	6,5	0,0	1,6	9,8	5,4	3,8	16,8	31,5	6	6,0	12,5	100			
	Kısmen	N	7	21	12	2	13	9	15	9	1	26	4	119			
		%	5,9	17,6	10,1	1,7	10,9	7,6	12,6	7,6	0,8	21,8	3,4	100			
	Hayır	N	0	0	0	0	12	1	0	1	0	0	2	16			
		%	0,0	0,0	0,0	0,0	75	6,3	0,0	6,3	0,0	0,0	12,5	100			
TOPLAM		N	19	21	15	20	35	17	46	68	12	37	29	319			
		%	6	6,6	4,7	6,3	11	5,3	14,4	21,3	3,8	11,6	9,1	100			
19	Evet	N	2	21	4	16	22	5	8	13	1	23	26	141	131,236	20	0,00
		%	1,4	14,9	2,8	11,3	15,6	3,5	5,7	9,2	0,7	16,3	18,4	100			
	Kısmen	N	17	0	11	4	10	11	37	53	11	13	3	170			
		%	10	0,0	6,5	2,4	5,9	6,5	21,8	31,2	6,5	7,6	1,8	100			
	Hayır	N	0	0	0	0	3	1	1	2	0	1	0	8			
		%	0,0	0,0	0,0	0,0	37,5	12,5	12,5	25	0,0	12,5	0,0	100			
TOPLAM		N	19	21	15	20	35	17	46	68	12	37	29	319			
		%	6	6,6	4,7	6,3	11	5,3	14,4	21,3	3,8	11,6	9,1	100			
20	Evet	N	12	0	2	15	17	2	28	8	1	6	24	115			
		%	11	0,0	1,7	13	14,8	1,7	24,3	7	0,9	5,2	20,9	100	127,650	20	0,00
	Kısmen	N	7	21	13	5	17	14	15	60	11	31	3	197			
		%	3,6	10,7	6,6	2,5	8,6	7,1	7,6	30,5	5,6	15,7	1,5	100			
	Hayır	N	0	0	0	0	1	1	3	0	0	0	2	7			
		%	0,0	0,0	0,0	0,0	14,3	14,3	42,9	0,0	0,0	0,0	28,6	100			
TOPLAM		N	19	21	15	20	35	17	46	68	12	37	29	319			
		%	6	6,6	4,7	6,3	11	5,3	14,4	21,3	3,8	11,6	9,1	100			

Tablo 3’de görüldüğü üzere, branşlarına göre öğretmenlerin değerler eğitimi konusundaki görüşleri arasında anlamlı farklılaşma görülmüştür ($X^2_{(5)} = 39,392$; $X^2_{(8)} = 138,402$; $X^2_{(19)} = 131,236$; $X^2_{(20)} = 127,650$; $p \leq 0.05$). Buna göre, 5. maddede belirtilen “Okulun/öğretmenin değerler anlayışı, çocuğun değerler anlayışını etkiler.” Matematik öğretmenlerin %21’i “evet”, %25’i “kısmen”, Sosyal Bilgiler öğretmenlerin %100’ü “hayır”; 8. maddede belirtilen “Aile ortamında bazı değerleri kazanan bireyler, kendi davranışlarını yargulamakta ve sorgulamaktadır. (doğru ve yanlış, haklı ve haksız, hoş giden ve gitmen, ahlâkî ve ahlâkî olmayan davranışlar) “Matematik öğretmenlerin %31,5’i “evet”, İngilizce öğretmenlerin %21,8’i “kısmen”, Türkçe öğretmenlerin %75’i “hayır”; 19. maddede belirtilen “Okul toplumun değerlerine açık olmakta ve bunları uygulamaktadır.” Sosyal Bilgiler öğretmenlerin %18,4’ü “evet”, “Matematik öğretmenlerin %31,2’si “kısmen”, Türkçe öğretmenlerin %37,5’i “hayır”; 20. maddede belirtilen “Çocuklar okulda öğrendikleri değerleri günlük yaşamda kullanırlar.” Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin %20,9’u “evet”, Matematik öğretmenlerinin %30,5’i “kısmen”, Fen Bilimleri öğretmenlerinin %42,9’u “hayır” görüşüne katılım gösterdikleri görülmüştür. Bulgulardan hareketle, Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin, Beden Eğitimi ve Spor, Görsel Sanatlar, Teknoloji Tasarım, Müzik, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi, Matematik, Bilişim Teknolojileri, İngilizce, Türkçe, Fen Bilimleri öğretmenlerine göre, okulun ve ya öğretmenin değerler anlayışı çocukların değerler anlayışını etkilediği; Türkçe öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler, Beden Eğitimi ve Spor, Görsel Sanatlar, Teknoloji Tasarım, Müzik, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi, Matematik, Bilişim Teknolojileri, İngilizce, Fen Bilimleri öğretmenlerine göre aile ortamında doğru-yanlış, haklı-haksız, hoş giden-gitmeyen davranışları sorgulayarak öğrendiği, okulun toplumun sahip olduğu değerlere açık olduğu; Fen Bilimleri öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler, Beden Eğitimi ve Spor, Görsel Sanatlar, Teknoloji Tasarım, Müzik, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi, Matematik, Bilişim Teknolojileri, İngilizce, Türkçe, öğretmenlerine göre resmi programla kazandırılmaya çalışılan değerleri çocukların günlük yaşama transfer ettiği görüşüne katılmadıkları şeklinde söylenebilir. Başka bir deyişle, çocukların davranışları üzerinde öğretmenler son derece etkili olan kişilerdir. Çocuklar, öğretmenlerin olumlu-olumsuz davranışları, gelenek-görenekleri, inançları gibi değerlerini model alabilirler. Sadece öğretmen değil, ailede çocukların değer anlayışı üzerinde etkili olan sosyal bir kurumdur. Ailede öğrendiği değerleri çocuklar bazen analiz edebilir ve öğrendikleri bilgileri günlük yaşamlarında karşılaştıkları olay ve problemlerin çözümünde kullanabilirler.

Değerler Eğitimi Konusunda Konferansa Ve Toplantıya Katılıp Katılmadıklarına Göre, Ortaokul Öğretmenlerinin Değerler Eğitimi Konusundaki Görüşlerine İlişkin Bulgular

Değerler eğitimi konusunda konferansa ve toplantıya katılıp katılmadıklarına göre, ortaokul öğretmenlerinin değerler eğitimi konusundaki görüşlerine ilişkin bulgular Tablo 4’de verilmiştir.

Tablo 4

Değerler Eğitimi Konusunda Konferansa ve Toplantıya Katılıp Katılmadıklarına Göre, Ortaokul Öğretmenlerinin Değerler Eğitimi Konusundaki Görüşlerine İlişkin Kay-Kare Sonuçları

Öğretmen Görüşleri			Değerler eğitimi konusunda eğitim alıp almadığı					
			Evet	Hayır	Toplam	χ^2	sd	P
4	Evet	N	7	12	19	15,142	2	0,00
		%	36,8	63,2	100			
	Kısmen	N	23	161	184			
		%	12,5	87,5	100			
	Hayır	N	33	83	116			
		%	28,4	71,6	100			
TOPLAM	N	63	256	319				
	%	19,7	80,3	100				
5	Evet	N	54	227	281	8,179	2	0,00
		%	19,2	80,8	100			
	Kısmen	N	7	29	36			
		%	19,4	80,6	100			
	Hayır	N	2	0	2			
		%	100	0,0	100			
TOPLAM	N	63	256	319				
	%	19,7	80,3	100				
13	Evet	N	19	126	145	11,496		0,00
		%	13,1	86,9	100			
	Kısmen	N	39	125	164			
		%	23,8	76,2	100			
	Hayır	N	5	5	10			
		%	50	50	100			
TOPLAM	N	63	256	319				
	%	19,7	80,3	100				

19	Evet	N	36	105	141	7,967	2	0,00
		%	25,5	74,5	100			
	Kısmen	N	24	146	170			
		%	14,1	85,9	100			
	Hayır	N	3	5	8			
		%	37,5	62,5	100			
TOPLAM	N	63	256	319				
	%	19,7	80,3	100				
20	Evet	N	27	88	115	14,807	2	0,00
		%	23,5	76,5	100			
	Kısmen	N	31	166	197			
		%	15,7	84,3	100			
	Hayır	N	5	2	7			
		%	71,4	28,6	100			
TOPLAM	N	63	256	319				
	%	19,7	80,3	100				

Tablo 4’de görüldüğü üzere, değerler eğitimi konusunda konferansa ve toplantıya katılıp katılmadıklarına göre, öğretmenlerin değerler eğitimi konusundaki görüşleri arasında anlamlı farklılaşma görülmüştür ($X^2_{(4)} = 15,142$; $X^2_{(5)} = 8,179$; $X^2_{(13)} = 11,496$; $X^2_{(19)} = 7,967$; $X^2_{(20)} = 127,650$; $p \leq 0.05$). Buna göre, 4. maddede belirtilen ” Aile, çocuğunun okul tercihini yaparken, okulun öğrenci akademik başarısını değil, değerler sistemine daha çok dikkat eder. “ %63’ü “evet”, %87,52’i “kısmen”, %71,6’sı “hayır”; 5. maddede belirtilen ” Okulun/öğretmenin değerler anlayışı, çocuğun değerler anlayışını etkiler.“ %80,8’i “evet”, %80,6’sı “kısmen”, %100’ü “hayır”; 13. maddede belirtilen ” Ders kitaplarında değerler eğitimi konusunda bilgiler ve etkinlikler yer almaktadır. “%86,9’u “evet”, %76,2’si “kısmen”, %50’si “hayır”; 19. maddede belirtilen ”Okul toplumun değerlerine açık olmakta ve bunları uygulamaktadır.“ %74,5’i “evet”, %85,9’u “kısmen”, %62,5’i “hayır”; 20. maddede belirtilen ” Çocuklar okulda öğrendikleri değerleri günlük yaşamda kullanırlar.“ %76,5’i “evet”, %84,3’ü “kısmen”, %71,4’ü “hayır” görüşüne katılım göstermişleridir. Bulgudan hareketle, ailelerin çocukların okul tercihlerini belirlemede değerlerin önemli bir etken olduğu, okulun toplumun değerlerini göz önünde tuttuğu, çocukların öğrendikleri değerleri günlük yaşama transfer ettiği görüşüne kısmen katılan öğretmenlerin değerler eğitimi konusunda konferansa, toplantıya katılmadıkları; okulun/öğretmenlerin değerler anlayışı çocuğun değerler anlayışını şekillendirdiği görüşüne katılmayan öğretmenlerin değerler eğitimi konusunda konferansa ve toplantıya katıldıkları söylenebilir. Ayrıca, ders kitaplarında değerler eğitimi konusunda etkinliklerin yer aldığı görüşüne katılan öğretmenlerin değerler eğitimi konusunda konferansa ve toplantıya katılmadıkları şeklinde yorumlanabilir. Başka bir deyişle, öğretmenlere göre, eğitim dört duvar arasında yapılmamaktadır. Çocuklar öğrendiği değerleri, bilgileri günlük yaşamda kullandıkça öğrenmektedirler. Okulun fiziki koşulları, sınıfın oturma düzeni, öğretmenlerin beklentileri, inançları, ahlaki değerleri çocukların ve ailelerin değerler anlayışını etkileyebilir. Bu sebeple aileler, örtük olarak çocukların okul tercihlerinde bu özellikleri ve değerleri dikkate alabilirler.

Öğretim Programında Ön Planda Tutulan Değerlere Göre, Ortaokul Öğretmenlerinin Değerler Eğitimi Konusundaki Görüşlerine İlişkin Bulgular

Öğretim programında ön planda tutulan değerlere göre, ortaokul öğretmenlerinin değerler eğitimi konusundaki görüşlerine ilişkin bulgular Tablo 5'de verilmiştir.

Tablo 5

Öğretim Programında Ön Planda Tutulan Değerlere Göre, Ortaokul Öğretmenlerinin Değerler Eğitimi Konusundaki Görüşlerine İlişkin Kay-Kare Sonuçları

Öğretim Programında Yer Alan Değerler																
Öğretmen Görüşleri		Barış	Sorumluluk	Diğer	Adil	Dayanışma	Çalışkanlık	Hoşgörü	Bilimsellik	Sevgi-saygı	Vatanseverlik	Toplam	χ^2	sd	p	
8	Evet	N	0	9	1	7	42	6	8	73	25	13	184	124,214	18	0,00
		%	0,0	4,9	,5%	3,8	22,8	3,3	4,3	39,7	13,6	7,1	100			
	Kismen	N	4	5	0	4	68	1	8	17	10	2	119			
		%	3,4	4,2	0,0	3,4	57,1	,8	6,7	14,3	8,4	1,7	100			
	Hayır	N	0	7	2	0	2	0	2	1	2	0	16			
		%	0,0	43,8	12,5	0,0	12,5	0,0	12,5	6,3	12,5	0,0	100			
TOPLAM	N	4	21	3	11	112	7	18	91	37	15	319				
%	1,3	6,6	,9	3,4	35,1	2,2	5,6	28,5	11,6	4,7	100					
12	Evet	N	3	10	0	4	67	6	5	37	25	13	170	43,877	18	0,00
		%	1,8	5,9	0,0	2,4	39,4	3,5	2,9	21,8	14,7	7,6	100,0			
	Kismen	N	1	11	3	7	45	0	12	52	11	2	144			
		%	,7	7,6	2,1	4,9	31,3	0,0	8,3	36,1	7,6	1,4	100,0			
	Hayır	N	0	0	0	0	0	1	1	2	1	0	5			
		%	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	20	20	40	20	0,0	100			
TOPLAM	N	4	21	3	11	112	7	18	91	37	15	319				
%	1,3	6,6	,9	3,4	35,1	2,2	5,6	28,5	11,6	4,7	100					
18	Evet	N	3	11	1	9	51	2	11	27	28	1	144	70,281	18	0,00
		%	2,1	7,6	,7	6,3	35,4	1,4	7,6	18,8	19,4	,7	100			
	Kismen	N	1	10	0	1	57	5	6	59	7	12	158			
		%	,6	6,3	0,0	,6	36,1	3,2	3,8	37,3	4,4	7,6	100			
	Hayır	N	0	0	2	1	4	0	1	5	2	2	17			
		%	0,0	0,0	11,8	5,9	23,5	0,0	5,9	29,4	11,8	11,8	100			
TOPLAM	N	4	21	3	11	112	7	18	91	37	15	319				
%	1,3	6,6	,9	3,4	35,1	2,2	5,6	28,5	11,6	4,7	100					
19	Evet	N	2	19	3	7	56	1	4	12	25	12	141	88,031	18	0,00
		%	1,4	13,5	2,1	5,0	39,7	,7	2,8	8,5	17,7	8,5	100			
	Kismen	N	2	2	0	4	53	5	13	77	11	3	170			
		%	1,2	1,2	0,0	2,4	31,2	2,9	7,6	45,3	6,5	1,8	100			
	Hayır	N	0	0	0	0	3	1	1	2	1	0	8			
		%	0,0	0,0	0,0	0,0	37,5	12,5	12,5	25,0	12,5	0,0	100			
TOPLAM	N	4	21	3	11	112	7	18	91	37	15	319				
%	1,3	6,6	,9	3,4	35,1	2,2	5,6	28,5	11,6	4,7	100					
20	Evet	N	0	16	1	4	21	0	4	33	22	14	115	131,120	18	0,00
		%	0,0	13,9	,9	3,5	18,3	0,0	3,5	28,7	19,1	12,2	100			
	Kismen	N	4	5	0	7	90	6	13	56	15	1	197			
		%	2	2,5	0,0	3,6	45,7	3	6,6	28,4	7,6	,5	100			
	Hayır	N	0	0	2	0	1	1	1	2	0	0	7			
		%	0,0	0,0	28,6	0,0	14,3	14,3	14,3	28,6	0,0	0,0	100			
TOPLAM	N	4	21	3	11	112	7	18	91	37	15	319				
%	1,3	6,6	,9	3,4	35,1	2,2	5,6	28,5	11,6	4,7	100					

Ortaokul Öğretmenlerinin Değerler Eğitimi Konusundaki Görüşleri

21	Evet	N	0	9	0	3	33	3	4	36	21	0	109	84,807	18	0,00
		%	0,0	8,3	0,0	2,8	30,3	2,8	3,7	33	19,3	0,0	100			
Kismen	N	2	12	0	8	73	3	14	49	15	14	190				
	%	1,1	6,3	0,0	4,2	38,4	1,6	7,4	25,8	7,9	7,4	100				
Hayır	N	2	0	3	0	6	1	0	6	1	1	20				
	%	10	0,0	15	0,0	30	5	0,0	30	5	5	100				
TOPLAM	N	4	21	3	11	112	7	18	91	37	15	319				
	%	1,3	6,6	,9	3,4	35,1	2,2	5,6	28,5	11,6	4,7	100				

Tablo 5’de görüldüğü üzere, öğretim programında ön planda tutulan değerlere göre, ortaokul öğretmenlerinin değerler eğitimi konusundaki görüşleri arasında anlamlı farklılaşma görülmüştür ($X^2_{(8)}=124,214; X^2_{(12)}=43,877; X^2_{(18)}=11,496; X^2_{(19)}=88,031; X^2_{(20)}=131,120; X^2_{(21)}=131,120; p \leq 0,05$). Buna göre, öğretim programlarında ön planda tutulan bilimsellik değerine ilişkin etkinliklerde 8. maddede belirtilen “Aile ortamında bazı değerleri kazanan bireyler, kendi davranışlarını yargulamakta ve sorgulamaktadır. (doğru ve yanlış, haklı ve haksız, hoş giden ve gitmen, ahlâkî ve ahlâkî olmayan davranışlar) “%73’ü ; 20. maddede belirtilen “Çocuklar okulda öğrendikleri değerleri günlük yaşamda kullanırlar. “ % 28,7’si; 21. maddede belirtilen “Okullar değerler eğitimi verirken, öğrencilerin ihtiyaçlarına göre değerleri sınıflandırmakta ve buna uygun eğitim vermektedir. “ %33’ü “evet”; öğretim programlarında ön planda tutulan dayanışma değerine ilişkin etkinliklerde ise 12. maddede belirtilen “Okullarda verilen derslerde öğretmenler değerler eğitimine vurgu yapmaktadır. “%39,4’ü; 18. maddede belirtilen “Okullar çocuklara değer eğitimi verirken, okulun bulunduğu sosyal-kültürel çevreyi dikkate alır. “%35,4’ü; 19. maddede belirtilen “Okul toplumun değerlerine açık olmakta ve bunları uygulamaktadır.”%39,7’si “evet” görüşüne katılım göstermişlerdir. Bulgudan hareketle, öğretmenlerin programda değerler eğitimine yönelik bilimsellik etkinliğinin, barış, adil olma, dayanışma, çalışkanlık, özgürlük-bağımsızlık, hoşgörü, sevgi-saygı, vatanseverlik, sorumluluk etkinliklerine göre toplum tarafından hoş karşılanmayan davranışları sorguladığı, bunları tanımladığı, tanımlardan hareketle farklı kaynaklardaki bilgileri kullandığı, bu bilgileri kendi içerisinde sınıflandırdığı, çözüm yolları bulmaya çalıştığı, elde ettikleri bilgileri günlük yaşamda kullandığı, bilgiler verilirken çocukların beklentilerinin dikkate alındığı ve çocukların aile ortamında kazanmış olduğu değerleri sorguladığı söylenebilir. Ayrıca, dayanışma etkinliğinin, barış, adil olma, bilimsellik, çalışkanlık, özgürlük-bağımsızlık, hoşgörü, sevgi-saygı, vatanseverlik, sorumluluk etkinliklerine göre değerler eğitimine derslerde vurgu yapıldığı, etkinliklerde okulların sosyo-kültürel çevresi göz önüne alındığı, çevresinin inançları, gelenek-göreneklere dikkate alındığı görüşüne katılım gösterdikleri görülmüştür. Başka bir deyişle değerler eğitimi çocuklarda problem çözme becerisi geliştirebilir. Problem çözme becerisi çocukların bilimsel süreç becerilerine katkı sağlayabilir ve öğrenciler bu süreçlerde işbirliği içerisinde çalışarak, dayanışmayı öğrenebilirler.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Bu bölümde araştırmada elde edilen bulgulara dayalı olarak ulaşılan sonuçlar ve bu sonuçlardan yola çıkılarak geliştirilen öneriler üzerinde durulmaktadır.

Ortaokul öğretmenlerinin değerler eğitimi konusunda çocukların değerler eğitimi ile kendilerini ifade ettikleri, başka değerleri görerek kendi değerlerini sorguladığı, değerler eğitimini informal olarak ailede aldığı, formal olarak da çocukların okulun/öğretmenin sahip olduğu ve benimsediği değerlerden etkilendiği ve değerler eğitiminin çocukların sadece bilişsel yönü değil, ilgisi, tutumu gibi duyuşsal ve psiko-motor becerilerine önemli katkılar sağladığı görüşüne “katıldıkları”; ailelerin çocukların akademik başarısını değil, sahip olmasını istedikleri değerlere daha fazla önem verdiği, hangi değerlerin çocuklara kazandırılması gerektiği konusunda bilgi sahibi olduğu, okulların ailelere değerler eğitimi konusunda bilgilendirmeler yaptığı görüşüne “kısmen katıldıkları”; değerler eğitiminin çocuklara ilk olarak okullarda verildiği görüşüne “katılmadıkları” görülmüştür. Aktepe’ye (2014:78) göre, iyi, faydalı birey toplumun geleceğini, iyi bir toplumda bireyin geleceğini etkilemektedir. Bireyin kişiliğini etkileyen fabrika yani aile, bireyin “iyi ve erdemli” insan olmasında öncü sosyal bir yapıdır. Aile bireyin davranışlarından birinci derecede sorumludur. Bireyler, ilk dünyaya geldiklerinde aileler onların temel ihtiyaçlarını karşılamakta, ilk şemalarının oluşmasına katkı sağlamaktadır. Aile ortamında aldığı eğitimle birey, kendisini ifade etmekte, kendisini tanımakta, saygı-sevgi, paylaşma, dürüst olma, hoşgörülü davranma, dayanışma gibi duyuşsal bir takım davranışları sorgulamaktadır. Daha sonra aile ortamından farklı olarak okula başlamakta ve burada farklı insanları tanımaktadır. Ailede kazanmış olduğu değerleri, inançları, ahlaki davranışları aile bireylerinin dışındaki bireylerle kazanmakta ve belli kurallar çerçevesinde bunu okul çatısı altında davranışa dönüştürmektedir. Kağıtçıbaşı’nın (1998:57) belirttiği gibi, anne ve babanın sahip olduğu değerler çocukların davranışlarına yansımaktadır. Aile çocuklara davranışlarını çocuklarına baskı ile empoze etmemeli, her zaman davranışları ile örnek olmalıdırlar. Benzer şekilde öğretmenlerde değerlerin kazandırılması sürecinde aile kadar sorumludur. Öğretmenler değerler eğitimiyle çocukların işbirliği içerisinde çalışmasını sağlamalı, sadece çocuklarla değil, aile ve okul içerisindeki bireylerle de işbirliği içerisinde hareket etmeli, demokratik bir sınıf ortamı oluşturmalı, çocukların bilişsel yönünü dikkate alarak değerlendirme yapmamalıdır (Ulusoy ve Dilmaç, 2014:98). Çünkü okulda verilen değerler eğitimi bir bütündür. Çocuğun bilişsel yönü kadar, duyuşsal yönü de önemlidir. Okullar çocukların belli bilgileri ezberlediği yer değildir (Suh ve Traiger, 1999:726). Çocuklar bir problemle karşılaştıklarında bunu nasıl çözeceklerini bilmeli, başkalarının haklarına saygı duymasını öğrenmeli, hoşgörülü olmalı, başka insanlarla empati kurmasını bilmelidir. Bütün bu bilgileri başta okul ve okuldaki programın uygulayıcıları öğretmenler bilmeli ve öğrencinin de bu bilgileri davranışa dönüştürerek içselleştirmesine yardımcı olmalıdır.

Cinsiyetlerine göre, ortaokul öğretmenlerinin değerler eğitimi konusundaki görüşleri arasında genelde anlamlı bir farklılaşma görülmemiş; ancak bir maddede erkek öğretmenlerin değerler eğitimi konusundaki görüşlere daha fazla katılım, kadın öğretmenlerin ise iki maddede kısmen katılım gösterdikleri sonucuna ulaşılmıştır. Değerler eğitimi konusunda aile ve okul işbirliği içerisinde çalışmalı ve hangi değerlerin programda yer alacağı ve öğretmenlerin bu değerleri öğrencilere nasıl kazandıracaklarını bilmelidir. Izgar ve Beyhan'ın (2015:457) belirttiği gibi öğrencilerin günlük yaşamlarında bir takım değerleri davranış olarak gösterebilmeleri için programda bu değerlerin yer alması gerekmektedir. Bu değerler ders kitaplarında etkinlikler yolu ile verilmelidir. Öğretmenler değerleri çocuklara kazandırırken, ders kitaplarında yer alan etkinlikler, öğretmene rehber olmalıdır. Başka bir deyişle ders kitapları öğretmenin öğrenme-öğretme sürecinde nelere dikkat etmesi, hangi yöntem-teknikleri kullanması ve öğrencileri nasıl değerlendireceği konusunda önemli bir yol gösterici olmalıdır.

Branşlarına göre, ortaokul öğretmenlerinin değerler eğitimi konusundaki görüşleri arasında genelde anlamlı bir farklılaşma görülmemiş; ancak değerler eğitimi konusundaki görüşlere bir maddede Sosyal Bilgiler, iki maddede Türkçe, bir maddede Fen Bilimleri öğretmenlerin daha az katılım gösterdikleri görülmüştür. Ulusoy ve Dilmaç'a (2014:58-59) göre, ülkemizde sosyoloji, psikoloji, vatandaşlık ve insan hakları, din kültürü ve ahlak bilgisi derslerde çocuklara doğrudan; Tarih, Türkçe ve Türk Dili ve Edebiyatı'nda ise örtük olarak yani dolaylı olarak bilgiler verilmektedir. 2005-2006 eğitim öğretim yılında "sosyal bilgiler ve diğer derslerde" hangi değerlerin kazandırılacağı konusunda bilgiler yer almaktadır. Sosyal bilgiler dersinde öğrencilere sadece milli değerleri değil, evrensel değerlerinde kazandırılması konusunda bilgilerde bulunmaktadır. Bunun yanı sıra, adil olma, özgürlük, aile birliğine önem verme, estetik, temizlik, vatanseverlik gibi değerlerin öğrencilere nasıl kazandırılması gerektiği konusunda öğretmene yardımcı olacak açıklamalar yer almaktadır. Bu değerlerin etkili bir şekilde kazandırılmasında öğretmene önemli bir görev verilmiştir. Öğretmen değerler eğitimini verirken bazen kendi değerlerinden hareket edebilmektedir. Örneğin, öğretmen temizlik, dayanışma ve ya bilimsellik değerlerini öğretirken, kendi değerlerini örtük olarak kullanabilmektedir. Yani öğrenciler öğretmenlerinin, bir olaya eleştirel nasıl yaklaştığını, empati nasıl kurduğunu, başkalarının düşüncelerine hoşgörü ile yaklaşıp yaklaşmadığını, problemler karşısında farklı çözümler üretip üretmediğini vs. gözlemleyebilmektedirler. Öğrenciler bu gözlemleri yaparken, öğretmenlerinin davranışlarını, değerlerini aynen almaya çalışmaktadırlar. Bu değerler sadece Sosyal Bilgiler dersi için değil, diğer dersler içinde geçerlidir. Türkçe dersi ile öğrenciler; doğru ve güzel okumayı/yazmayı, etkili bir şekilde dinlemeyi, dil bilgisi kurallarını uymayı, millî, manevî, toplumsal ve evrensel değerlere sahip çıkmayı öğrenmektedir (Şen, 2008:764). Aile ortamında ilk duydukları masalları, hikâyeleri, kahramanları sınıf ortamında tartışarak, yorumlayarak, analiz ederek, farklı yöntem-teknikleri kullanarak kavramaktadır. Sınıf içinde öğrendiklerini gerçek yaşama kolay transfer edebilmektedir.

Değerler eğitimi konusunda konferansa ve toplantıya katılıp katılmadıklarına göre, ortaokul öğretmenlerinin değerler eğitimi konusundaki görüşleri arasında genelde anlamlı bir farklılaşma görülmemiş; ancak değerler eğitimi konusundaki görüşlere üç maddede kısmen katılan ve bir maddede katılan öğretmenlerin herhangi bir konferansa ve toplantıya katılmadıkları; bir maddede ise görüşlere katılım göstermeyen öğretmenlerin herhangi bir konferansa ve toplantıya katıldıkları görülmüştür. Öğretmen görüşlerine göre, aileler çocukların okul tercihlerini belirlemede değerleri dikkate almakta, toplumun değerlerini göz ardı etmemekte ve çocuklar öğrendikleri değerleri günlük yaşama transfer etmektedir. Vrasmas'a (2001) göre, aileler çocuklarını yetiştirirken hiçbir zaman ahlaki, örf-adetleri, gelenek-göreneklere göz ardı etmemektedir. Başka bir deyişle aileler, çocukların okul tercihlerini yaparken, okulun öğrencilerin bilişsel yönüne ne kadar katkı sağladığının yanı sıra, bir takım değerlerin nasıl öğretildiğine de önem vermektedir. Örneğin bu değerler arasında ahlaki değerler gelmektedir. Aileler, çocukların okul tercihlerinde ahlaki değerlerin okul tarafından verilişini, okulun bu konuda rehber olup olmadığını dikkate almaktadır (Marfleet, 1996).

Öğretim programında ön planda tutulan değerlere göre, ortaokul öğretmenlerinin değerler eğitimi konusundaki görüşleri arasında genelde anlamlı farklılaşma görülmemiş; ancak değerler eğitimi konusundaki görüşlere üç maddede bilimsellik değerine ve üç maddede dayanışma değerine yönelik daha fazla katılım gösterdikleri görülmüştür. Selanik Ay'a (2014:24) göre bilimsellik değeri konusunda sınıfta farklı çalışmalar/etkinlikler (deney, örnek olay, problem çözme gibi) kullanılabilir. Örneğin problem çözme ve ya örnek olay yöntemini kullanan bir öğretmen öğrencilerde bir problem vermeli, öğrenciler problemi tanımlamalı, problemle ilgili bilgiler toplamalı, çözüm yolları üretmeli, en etkili çözümü bulmalı ve elde ettiği sonuçları değerlendirerek rapor edebilmelidir. Bütün bu süreçlerle, öğrencilerde bilimsel değerler gelişebilir.

Öneriler:

1. Programlarda değerler eğitiminin kazandırılması konusunda yer alan etkinliklerin çocuklarda hangi becerileri geliştirdiği araştırılabilir.
2. Okulda ve aile ortamında hangi değerlerin kazandırıldığı ve bu değerlerin çocukların başarılarına nasıl katkı sağladığı araştırılabilir.
3. Çocukların hangi değerleri günlük yaşamda daha fazla kullandıkları araştırılabilir.
4. Öğretim programlarında hangi değerlere yönelik daha fazla etkinliklerin yer aldığı ve bu etkinliklerin hangisinde çocukların aktif olduğu araştırılabilir.

Kaynakça

- Aktepe, V. ve Yel, S. (2009). İlköğretim Öğretmenlerinin Değer Yargılarının Betimlenmesi: Kırşehir İli Örneği. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(3), 607-622
- Aslan, R. (2007). Öğretmen görüşlerine göre ilköğretim birinci basamaktaki öğrencilerin temel bilgi, beceri ve değerleri kazanma düzeyleri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Akbaba-Altun, S. (2003). Eğitim Yönetimi ve Değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1(1), ss.7-17.
- Bakioğlu, A. ve Silay, N. (2011). Yüksek Öğretim ve Öğretmen Yetiştirmede Karakter Eğitimi. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Bektaş, F. , Nalçacı, A. ve Karadağ, E. (2014). İlköğretim Okulu Öğrencilerinin Algıladıkları Evrensel Değerlerin Bir Yordayıcısı Olarak Okul İklimi. Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi,15(1), 281-293.
- Çelikkaya, T., Filoğlu, S. ve Öktem, N.S (2013). Sosyal Bilgiler Dersinde Değerler Eğitimi Uygulamalarının Öğretmenler Tarafından Uygulanma Düzeyi. *Journal of Social Studies Education Research*. 4 (1), pp:121-160.
- Çengelci, T., Hancı, B., & Karaduman, H. (2013). Okul Ortamında Değerler Eğitimi Konusunda Öğretmen Ve Öğrenci Görüşleri. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 11(25), 33- 56.
- Izgar, G. ve Beyhan, Ö. (2015). Değerler Eğitimi Programının İlköğretim Okulu 8. Sınıf Öğrencilerinin Demokratik Tutum Ve Davranışlarına Etkisi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 13 (29), ss:439- 470.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (1998). Kültürel Psikoloji “Kültürel Bağlamda İnsan ve Aile”. İstanbul:Yapı Kredi Yayınları.
- Karasar, N. (1998). Bilimsel Araştırma Yöntemi. Ankara: Nobel Yayınları.
- Kuşdil, M. ve Kağıtçıbaşı, Ç. (2000). Türk Öğretmenlerinin Değer Yönelimleri ve Schwartz Değer Kuramı. *Türk Psikolojisi Dergisi*, (45), 59–76.
- Marfleet, A. (1996). School Mission Statements and Parental Perception . *Values in Education And Education İn Values*. (Ed. J.M. Halstead and M.J. Taylor). London: Falmer pres.
- Memişoğlu, H. (2014, Ekim). İlköğretim 4 Ve 5. Sınıf Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersinde Değerler Eğitimine İlişkin Görüşleri, III. Uluslararası Sosyal Bilgiler Eğitimi Sempozyumunda sunulmuş bildiri, Eskişehir.
- MEB. (2009). İlköğretim 1, 2 Ve 3. Sınıflar Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu. Ankara: Devlet Kitapları Basımevi.
- Özmen, C.,Er, H. ve Gürgil, F. (2012). İlköğretim Branş Öğretmenlerinin Değerler Eğitimine İlişkin Görüşleri Üzerine Bir Araştırma. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (17), 297-311.
- Selanik Ay, T. (2014). Değer Eğitimine Yönelik Olarak Okullarda Gerçekleştirilebilecek Etkinlikler. R. Turan, K. Ulusoy (Eds). *Farklı Yönleriyle Değerler Eğitimi*. (ss.17-40). Ankara:Pegem A Akademi.

- Suh, B.K. ve Traiger, J. (1999). Teaching Values Through Elementary Social Studies and Literature Curricula, School Of Education Dowling College Oakdale, Long Island, New York, 11769-Education Vol.119, No, 4.
- Ulusoy, K. ve Dilmaç, B. (2014). Değerler Eğitimi. (2.Baskı). Ankara: Pegem A Akademi.
- Ulusoy, K. ve Tay, B. (2011). Sosyal Bilgilerde Değer Eğitimi, R. Turan, A. M. Sünbül ve H. Akdağ (Ed.) Sosyal bilgiler öğretiminde yeni yaklaşımlar II (ss. 59-73). Ankara: Pegem A.
- Uysal, F. (2008). Karakter Eğitimi Programlarının Değerlendirilmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Vrasmas, A. (2001). Family and Aducaation . Values and education in Romania Today. (3.12.2015 tarihinde <http://www.crvp.org/book/series04/IVA-14/contents.htm> internet adresinden indirilmiştir)
- Yalar, T. (2010). İlköğretim Sosyal Bilgiler Programında Değerler Eğitiminin Mevcut Durumunun Belirlenmesi Ve Öğretmenlere Yönelik Bir Program Modülü Geliştirme. Yayımlanmış Doktora Tezi. Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.
- Yaman, E. (2012). Değerler Eğitimi. Ankara: Akçay Yayınları.
- Yılmaz, K. (2008). Eğitim Yönetiminde Değerler. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Zoba, A. (2000). İlköğretim Okullarında Var Olan Örgütsel Değerlerle Öğretmenlerin Sosyalleşmesi Arasındaki İlişki. Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Ankara.